

СТАНОВИЩЕ

*от доц. д-р Екатерина Димитрова Кюскиева-Арабска,
член на научно жури, назначено със Заповед № 4 от 09.01.2018 г.
на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър“*

Относно дисертационен труд на тема:

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА СФЕРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ НА РЕПУБЛИКА КАЗАХСТАН

Автор: **ЛАУРА КУРЫМБАЕВНА БОКЕНЧИНА**,
*докторант в катедра „Администрация, управление и политически науки“
Факултет по Международна икономика и администрация
ВСУ „Черноризец Храбър“
за получаване на образователна и научна степен „доктор“
в професионално направление 3.7 „Администрация и управление“
докторска програма „Икономика и управление“*

За подготовка на настоящото становище са представени: 1) дисертационен труд в обем от 195 стр., който се състои от увод, изложение в три глави (включва 15 таблици и 18 фигури), заключение, списък на използваната литература (141 заглавия) и приложение (анкета); 2) автореферат на дисертационния труд в обем 47 стр. (включва декларация за оригиналност), 3) шест броя публикации, свързани с дисертационния труд.

Не познавам лично докторантката и нямам съвместни публикации с нея.

1. Актуалност, обща характеристика и оценка на дисертационния труд

Актуалността на дисертационния труд произтича от приоритетите за устойчиво развитие на съвременното общество, необходимостта от идентифициране на проблемните области в неговото постигане, предлагане на препоръки и решения за усъвършенстване на социалната сфера като ключов елемент и основа за устойчивото развитие на селските райони.

Поставеният изследователски проблем, по примера на Република Казахстан, е обоснован от нуждата от комплексен анализ на състоянието на социалната сфера в селските райони на Република Казахстан, социално-икономическото развитие на които е изведено като едно от приоритетните направления за развитие на национално ниво за повишаване на качеството и стандарта на живот в селските райони, преодоляване на различията и балансирано развитие.

Авторът коректно формулира за обект на изследване устойчивото развитие на социалната сфера в селските райони на Република Казахстан и свързва предмета на изследване с подобряване на свързаните с това механизми, в съответствие с което са ясно и правилно формулирани основната цел и произтичащите от нея пет научноизследователски задачи.

Ползваната методология е съобразена със спецификата на темата, а самото дисертационно изследване се основава на доброто познаване и умело ползване на богата теоретична и методологична база от автора, явяваща се една от гаранциите за неговото успешно провеждане в рамките на формулираните ограничения.

Съдържанието на дисертационния труд приемам като отговарящо на поставената тема, цел и задачи и достоверно. Авторът успява не само успешно да осъществи, но и да представи по подходящия начин в дисертационния труд едно забележително изследване

на тенденции и предизвикателства, проблеми и пропуски в устойчивото развитие на селските райони през призмата на социалната сфера (в нейните елементи образование и възпитание, култура и историческо наследство, здравеопазване, спорт и туризъм, благосъстояние и др.), които анализира комплексно и в дълбочина и предлага научнообосновани решения под формата на подходи и инструменти в управлението на социалната сфера в селските райони с набор от елементи с иновативен характер, акцентирайки на значението на сътрудничеството, местните потенциали и характерни особености. Не бива да се пропуска и фактът, че е направен анализ на световния опит чрез примера на: Южнокорейския модел на развитие по пътя на образование; опита на Дания за достъп до социални услуги за всички, независимо от семейно положение или заетост; САЩ – където като приоритетен принцип за регулирането на местните територии се явява самоуправлението и саморазвитието, с особен акцент на публично-частното партньорство; Канада, където доминира подходът за регионална самостоятелност и самоосигуряване в развитие на социалната сфера за сметка на местните бюджети, при което централните власти се явяват партньори; Филипините – с фокус на разбирането на връзките между селско и градско развитие; страни от Източна Европа (Чехия, Унгария, Полша и Словакия) – с опит в учредяване на агенции за регионално развитие; България – обезпечаване на стабилността на страната в условия на членство в ЕС и осигуряване на социална защита за нейните граждани, изграждане на капацитет чрез образование и култура, здравеопазване и преодоляване на демографските тенденции. Това поставя цялото изследване и постигнатите приноси на една много добра основа чрез ползване на добри практики в съответствие с местните характеристики.

По същество един такъв подход показва качествата на научен работник, който постоянно търси новото и релевантното, добрите практики в световен план и е ориентиран към реалната практика и възможности за приложение на резултатите от проведените изследвания.

Безспорна силна страна на дисертационния труд е неговата строга логическа последователност и връзка между отделните параграфи и направените изводи. Трябва също така да се подчертае силното авторово присъствие в изразяването на лична позиция и споделяне на опит, изясняването на термини и постановки, извеждане и точно и ясно формулиране на собствени определения, провеждането на анализи, формулиране на препоръки и предложения за усъвършенстване на устойчивото развитие на социалната сфера в селските райони.

Езикът на дисертационния труд е с подчертано научен характер, изложението се отличава със стегнатост и аналитичност, без изпадане в излишни теоретични обобщения и детайли, които биха го натоварили излишно.

Обемът, структурата и съдържанието на дисертационния труд са балансирани и отговарят на нормативните изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. Поставената цел и задачи са постигнати. Представено е едно задълбочено дисертационно изследване, разпознаваемо като част от работата на докторантската школа на ВСУ „Черноризец Храбър“ и научните ръководители.

2. Оценка на резултатите и приносите на кандидата за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

В представения автореферат са формулирани пет приносни момента с научен и научноприложен характер, които приемам напълно като достоверни и лично дело на автора.

В допълнение бих искала да обърна внимание и на следните резултати от значение за науката и практиката:

- Същностните характеристики на социалната сфера са анализирани в контекста на нейната роля и функции (социална, икономическа, социализираща, комуникационна,

хуманистична, възпитателна и хедонична) в контекста на обезпечаването на устойчивото социално развитие и реализиране на основната ѝ социална мисия, прилагайки структурно-функционалния подход в дефиниране на нейния състав и изяснявайки връзката между „сфера на услугите – социална сфера – социална инфраструктура“.

- Представени са анализи на водещи постановки в литературата и терминологични уточнения и са предложени нови дефиниции, в които селските територии са разгледани като пространствен ресурс, селският район – като социална система, която включва в себе си историческите, националните и културните особености на територията, вследствие на което е обосновано разширяването на понятието за социална сфера в селските райони в контекста на устойчивото развитие като част от социално-икономически комплекс, чието формиране и функциониране се обуславя от специфични производствени, организационни и икономически модели.

- Изведени са основните принципи за устойчиво развитие на социалната сфера в селските райони в Република Казахстан при отчитане на техните специфични особености (природно-териториални, демографски, трудови, социално-икономически, производствени, екологични, правови) - приложение на системни подходи в отрасловата и териториалната структура на икономиката в средна и дългосрочна перспектива, разумно и устойчиво използване и опазване на ресурсите и внедряване на иновативни технологии, вертикална и хоризонтална диверсификация на производството, преодоляване на противопоставянето селски- градски райони, опазване на компонентите на околната среда, като са идентифицирани и основните механизми (пазарни, финансови и икономически), фактори (екологични и икономически, социални, материално-технически, кадрови, инвестиционни и институционални) и условия за реализиране на устойчиво развитие на селските райони в контекста на устойчивото развитие на социалната сфера – възпроизводство на човешкия капитал, здравеопазване и демографски потенциал, реализиране на местния и човешкия потенциал.

- Представен е сравнителен анализ на световния опит в усъвършенстване на механизмите за повишаване на устойчивостта на социалната сфера в селските райони, направени са обобщения на базовите концепции в държавното подпомагане и регулиране, изведено е значението на финансирането, самоорганизацията на селските общности и развитие на кооперирането и взаимопомощта, единното планиране на развитието на социо-еколого-икономическото пространство на селски и градски райони.

- В резултат на анализ на регионалните профили и динамиката в социално-икономическата диференциация на селските райони в Република Казахстан (образование, здравеопазване, спорт, благоустройство, комуникации) са посочени потенциалите и проблемите на устойчивото им развитие като комплекс от ресурси да дадена територия – човешки, материални, природни, които участват в процеса на социално развитие, както и ресурси, използвани за растеж и повишаване на качеството и равнището на живот на населението от дадена територия.

- Анализирайки базовите елементи на социалната сфера – образование, здравеопазване, култура и спорт, авторът определя като основна предпоставка за устойчиво развитие на социалната сфера в селските райони модернизацията в нейното управление по отношение на материално-технически, инвестиционни и човешки фактори за постигане на услуги с високо качество и развитие на човешкия потенциал, постигане на „социална привлекателност“ и повишаване на конкурентоспособността на човешкия капитал и територията.

- Проблемите на устойчивото развитие на селските райони в Република Казахстан са разгледани и по отношение на небалансираното развитие и регионални особености, във връзка с което авторът прави комплексен анализ на селските райони, успява да идентифицира силни и слаби страни, възможности и заплахи, да представи

рейтингова оценка на областите в Казахстан и диференцира типовете селски райони по степен на развитие.

- Като основен инструмент за управление на икономическото, социалното и научнотехническото развитие чрез приложение на приоритетна концентрация на ресурси за решение на неотложни проблеми, докторантът приема и прилага програмно-целевия метод, с което предлага приложение на принципите за саморегулиране и целенасоченост, както и интегриране на държавни, колективни и индивидуални интереси. В тази връзка са анализирани предимствата и недостатъците на два подхода – последователен и синхронен, въз основа на което са изведени и характерните особености на целевите програми за развитие на селските райони, реализирани на регионално ниво, както и мерките за държавна подкрепа в рамките на тези подходи. Формулирани са собствени препоръки към програмните мероприятия по отношение на осигуряването на различни видове услуги – подготовка на кадри, разпространение на научни знания и опит, консултантски услуги, маркетинг на местна продукция, осигуряване на възможности за подпомагане на местно ниво, въвеждане на програми за опазване на околната среда и природните ландшафти, научни изследвания и др., като дори са набелязани и конкретни мерки и е предложен икономически модел за развитие на селските райони.

- Обосновани са възможностите и начините за повишаване на устойчивостта в развитието на селските райони, разработена и описана е концептуална основа за развитие на селските райони и е предложен механизъм за диверсифициране на дейностите в различни направления при разумно използване на природните ресурси, вкл. устойчив туризъм, за който механизъм са представени данни за апробиране в определен район. Доказано е значението на информацията и нейната обработка и анализ, в т.ч. статистическа, като основа за вземане на решения за бъдещото развитие.

- Предложените стратегически насоки за модернизация на процесите на управление на устойчивото развитие на социалната сфера в селските райони са обосновани с анализ на различните подходи към модернизацията; на същността, съдържанието и задачите на управлението на селските райони и тяхното развитие; на основните проблеми в системата на държавното управление и подпомагане, като въз основа на направени обобщения на чуждестранната теория и практика (Европа и САЩ) и сравнения с Република Казахстан са идентифицирани основните слабости в институционалната среда и приложението на програмно-целевия подход и е предложен списък с приоритетни задачи.

Посочените приноси представят нови концепции за обогатяване на съществуваща терминология и теоретични знания (в частта социална сфера, селски райони, устойчиво развитие) и нови научнообосновани подходи и инструменти за диверсификация на икономиката в селските райони и модернизация на процесите на управление на устойчивото развитие в социалната сфера на селските райони. Считаю, че те биха могли успешно да бъдат приложени в управленската практика в Република Казахстан, както и в основната си част да бъдат трансферирани в други държави, вкл. и България.

3. Оценка на автореферата

Авторефератът е много добре оформен, вярно и точно отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд, направените научни изследвания, обобщения и изводи. Мисля, че в дисертационния труд по-пълно и подробно са обосновани и представени актуалността и значимостта на изследваната тема, което е обяснимо, имайки предвид ограниченията в обема на автореферата. Това в никакъв случай не компрометира високата ми оценка за неговото качество.

4. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представените публикации, свързани с дисертационния труд, се отличават с целенасоченост и стегнат стил, като показват уменията на автора за анализ и синтез, проявени и в дисертационния труд. Най-важната особеност е, че всички шест публикации са самостоятелни, като дори е потърсено международно научно присъствие чрез представяне на резултатите от проведеното изследване в статии научни издания извън Република Казахстан – в Чехия, Германия и България. Две от публикациите (№1 и №2) са индексирани в Google Scholar, №3 е в престижно българско научно издание на Международната асоциация за устойчиво развитие, №4 и №5 са включени в РИНЦ (Российский индекс научного цитирования) и заедно с №2 могат да бъдат открити също и в Научната електронна библиотека eLibrary.ru, а №6 е публикувана в издание на Националната академия на науките на Република Казахстан, всички лесно достъпни в глобалната мрежа. Считаю, че публикациите показват, че авторът умее да отстоява лични позиции и презентира успешно постигнати научни резултати и свидетелстват за добрата оценка от страна на рецензенти и редактори на научни списания в областта на научните търсения на докторанта, като са много добра основа за бъдещо развитие и постигане на разпознаваемост в научните среди в изследваната област.

При направената справка за момента не се откриват цитирания, но предвид краткия времеви период след публикуване на статиите, това е нормално. Очаквам в бъдеще да бъдат забелязани такива, за което препоръчвам участия и популяризиране на постигнатото на международни научни форуми.

5. Критични оценки, забележки и препоръки

Като цяло представените материали не събуждат основания за отправяне на критични бележки, а по-скоро препоръки с пожелателен характер предвид факта, че Лаура Бокенчина се явява част от колектива на Карагандинския икономически университет, като: търсене на актуални източници и продължаване на работата, отчитайки развитието в период, останал извън рамките на дисертационния труд; обръщане специално внимание на езиково и стилово оформяне на публикации, литература и цитирания, ползване на английски език и позоваване на най-нови публикации и постижения в изследваната област; продължаване на връзката с научните ръководители от ВСУ „Черноризец Храбър“ и установяване на нова партньорства с учени от други държави за провеждане на съвместни изследвания и подготовка на съвместни публикации.

Направените препоръки не омаловажават в никакъв случай достоинства на дисертационния труд, публикациите към него, получените резултати и приноси, както и не оспорват показаните знания в изследваната област и умения от страна на докторанта за провеждане на самостоятелни научни изследвания и постигане на оригинални научни приноси.

6. Заключение

Въз основа на гореизложеното давам положителна оценка на дисертационния труд на тема УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНАТА СФЕРА В СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ НА РЕПУБЛИКА КАЗАХСТАН и подкрепям присъждането на образователна и научна степен „доктор“ на ЛАУРА КУРЫМБАЕВНА БОКЕНЧИНА в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.7. Администрация и управление, научна специалност „Икономика и управление“.

Дата:

Изготвил становището:

/ доц. д-р Е. Арабска /